

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

HLAHLOBO YA POROFENSE

SEHLOPHA SA 6

SESOTHO PUO YA LAPENG

MOSEBETSI: 9

PUDUNGWANE 2024

MATSHWAO: 50

NAKO: 2 Dihora

LEBITSO LA MOITHUTI : _____

SEKOLO : _____

LEBATOWA : _____

SETEREKE : _____

POTSO	MATSHWAO	MATSHWAO A MOITHUTI
1. Temakutlwisiso e balwang	20	
2. Tema ya ditshwantsho	10	
3. Kgutsufatso	5	
4. Dibopeho le melao ya puo	15	
MATSHWAO KAOFELA	50	

Pampiri ena e na le maqephe a 10.

DITAELO:

1. Pampiri ena e na le DIPOTSO tse **NNE**, tsona ke:

- . Potso 1 : Temakutlwisiso e balwang . (20)
- . Potso 2 : Tema ya ditshwantsho. (10)
- . Potso 3 : Kgutsufatso. (5)
- . Potso 4 : Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo. (15)

2. O lebelletswe ho araba dipotso KAOFELA.

3. Dipotso KAOFELA di arabelwa pampiring yona ena.

4. Bala dipotso ka hloko le ka kutlwisiso pele o araba.

5. Ngola ka makgethe le ka mongolo o balehang.

POTSO 1**TEMAKUTLWISISO E BALWANG**

Bala tema e latelang o ntoo araba dipotso tse tla latela.

1. Dilemong tsa bo 1990 ha motho o ne o batla ho buisana le metswalle e dulang hole, o ne o lokela ho ya letsa mehaleng ya setjhaba e dihukung tsa diterata moo lekunutu le neng le le siyo hobane mola wa batho ba emetseng hore o qete ho bua le bona ba tsebe ho letsa o ne o eba molelele. Jwale o ne o tla bua jwang o mametswe ke bongata bo bokalo? Bang o fumane motho a eme hona mona lehetleng la hao a batla ho utlwa hore o bua le mang ka dife, a tle a tsebe ho di fafatsa. Motho o ne o sa bue o phutholohile ka lebaka leo.
2. Tsamaong ya nako batho ba kenyetswa mehalala ka malapeng a bona. Yaba re buisana le metswalle re le ka matlong a rona. Le ha o sa ikutlwe hantle mmeleng o nanabela mohala hona mona pela hao ebe dintho di a tsepama.
3. Matsatsing ana ho bonolo. Batho bohle ba tsamaya ba tshwere mehalala ba sasanka hohle ka yona. Re kgona ho letsa le ho letsetswa ka nako tsohle, hohle moo re leng teng. O hloka feela ho reka setlankana sa metsotso hore o kgone ho letsa, ha o sebedisa o mona wa konteraka, o lefa ho ya ka moo o letsitseng ka teng. Mofuta ona wa mohala o a makatsa. Ha o sa batle ho bua le motho kapa o sa mo fumane, o kgona ho ngola molaetsa ebe o a o romela, kapelepele o fihla moo o lokelang ho ya teng. O kgona ho bona le ha motho a ne a o letseditse mme o sa kgona ho arabela mohala.
4. Mabitso le dinomoro tsa bao o amanang le bona, melaetsa, dinepe le dipina di a bolokeha mehaleng ona. Mehalala e meng e na le sesebediswa se o Tataisang ha o e ya moo o sa tsebeng.

[Eqotsitswe ho tswa Bukeng Ya *Via Afrika Sesotho Puo Ya Lapeng* Sehlopha sa 7 leqhepe 242]

DIPOTSO

1.1 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho etsa sedikadikwe tlhakung ya karabo e nepahetseng
Sehlooho sa tema e ka hodimo ke ... (1)

- A boikwetliso
- B thekenoloji
- C boipelaetso
- D diselefounu

1.2 Ditlamorao tsa ho sebedisa mohala wa setjhaba ke hore ... (1)

- A ha ho na pinyane
- B ha ho na mathata
- C ha ho na lekunutu
- D ha ho na hlomphe

1.3 Molaetsa wa tema e ka hodimo ke hore re ... (1)

- A re lokela ho phela le dinako
- B re lokela ho ipona le dinako
- C re lokela ho kgema le dinako
- D re lokela ho ipapisa le dinako.

1.4 Dilemong tsa 1990 batho ba ne ba ya ho letsa kae ha ba batla ho bua le metswalle ya bona?
_____ (1)

1.5 Hlalosa lentswe "lekunutu".
_____ (1)

1.6 Ho ya ka seratswana sa 1, mehala ya setjhaba e ne e fumanaha kae?
_____ (1)

1.7 Ho ya ka tsebo ya hao, motho ya tsamayang a fafatsa ditaba tseo e seng tsa hae o re lemosa hore ke motho ya jwang?
_____ (1)

1.8 Ho ya ka tema, mehaleng ya setjhaba ho bonahala ha ditaba tsa batho di ne di sa patehe/bolokeha jwalo ka eng ?

_____ (1)

1.9 Hlalosa hore ke eng seo o ithutileng sona ho tswa temeng e ka hodimo ?

_____ (1)

1.10 Ho tswa seratswaneng sa 3, mongodi are batho ba tsamaya hohle ba tshwere mehala, ha o nahana, mongodi o bua ka mofuta ofe wa mohala?

_____ (1)

1.11. Ho tswa seratswaneng sa 4, nehelana ka ntho e le nngwe e ka bolokehang mohaleng wa thekeng.

_____ (1)

1.12 Ho ya ka tsebo/boiphihlelo ba hao, mohala o molemo jwang ho rona?

_____ (1)

1.13 Hlalosa hore mongodi o bolelang ha are batho ba sasanka hohle ka mehala.

_____ (2)

1.14 Ha mohala wa hao wa thekeng o ka lahleha o ka ikutlwa jwang? Hobaneng ha o ikutlwa jwalo?

_____ (2)

1.15 Ha o ka iphumana o felletswe ke setlankana sa metsotso o ka ikutlwa jwang? Hobaneng ha o re jwalo?

_____ (2)

_____

1.16 Ha o ka elellwa hore mohala wa hao wa thekeng o tletse o se o se na sebaka, o ka etsa jwang?

_____ (2)

POTSO 2**TEMA YA DITSHWANTSHO****O se nyahlatse boikarabelo ba hao**

[Se qotsitse le ho hlophiswa ho tswa inthaneteng -*Istock illustrations*]

Lekola le ho tadimisisa setshwantsho se ka hodimo ka hloko le ka kutlwisiso o ntoo araba dipotso tse thehilweng ka tlasa sona.

2.1 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho etsa sedikadikwe tlhakung ya karabo e nepahetseng

Nehelana ka palo ya dibuka tse hlahellang setshwantshong (1)

A Di pedi

B Di nne

C Di supa

D E tharo

2.2 Bolela hore ke mang ya hlahellang setshwantshong se ka hodimo. (1)

A Mohlankana

B Moshanyana

C Leseanyana

D Ntatemoholo

2.3 Ha o shebile setshwantsho, moshanyana o etsa eng ?

_____ (2)

2.4 Ho ya ka setshwantsho, ke eng seo moshanyana a neng a tlameha ho se etsa?

_____ (1)

2.5 Hlalosa lentswe “nyahlatsa”

_____ (1)

2.6 Ho ya ka tsebo ya hao, thelevishene e ka ba le tshusumetso efe e mpe bathong ba batjha?

_____ (1)

2.7 Ha o nahana, ho shebella thelevishene ho ka ama bophelo ba moshanyana jwang?

_____ (1)

2.8 Ha o ne o le motswadi, ke qeto efe eo o neng o tla e nka ho netefatsa hore ngwana wa hao o a bala ha a shebelle thelevishene?

_____ (1)

[10]

POTSO 3

KGUTSUFATSO

Bala tema ka hloko le ka kutlwisiso o ntoo e kgutsufatsa ka dintlha tse SUPILENG(7) ka mantswe a hao. Hlokomela hore o se lahle moelelo wa tema.

Dilemong tsa bo 1990 ha motho o ne o batla ho buisana le metswalle e dulang hole, o ne o lokela ho ya letsa mehaleng ya setjhaba e dihukung tsa diterata moo lekunutu le neng le le siyo hobane mola wa batho ba emetseng hore o qete ho bua le bona ba tsebe ho letsa o ne o eba molelele. Jwale o ne o tla bua jwang o mametswe ke bongata bo bokalo? Bang o fumane motho a eme hona mona lehetleng la hao a batla ho utlwa hore o bua le mang ka dife, a tle a tsebe ho di fafatsa. Motho o ne o sa bua o phutholohile ka lebaka leo.

Tsamaong ya nako batho ba kenyetswa mehalala ka malapeng a bona. Yaba re buisana le metswalle re le ka matlong a rona. Le ha o sa ikutlwe hantle mmeleng o nanabela mohala hona mona pela hao ebe dintho di a tsepama.

Matsatsing ana ho bonolo. Batho bohle ba tsamaya ba tshwere mehala ba sasanka hohle ka yona. Re kgona ho letsa le ho letsetswa ka nako tsohle, hohle moo re leng teng. O hloka feela ho reka setlankana sa metsotso hore o kgone ho letsa, ha o sebedisa o mona wa konteraka, o lefa ho ya ka moo o letsitseng ka teng. Mofuta ona wa mohala wa makatsa. Ha o sa batle ho bua le motho kapa o sa mo fumane, o kgona ho ngola molaetsa ebe o a o romela, kapelepele o fihla moo o lokelang ho ya teng. O kgona ho bona le ha motho a ne a o letseditse mme o sa kgona ho arabela mohala.

Mabitso le dinomoro tsa bao o amanang le bona, melaetsa, dinepe le dipina di a bolokeha mohaleng ona. Mehala e meng e na le sesebediswa se o tataisang ha o e ya moo o sa tsebeng.

[E qotsitse ho tswa Bukeng ya *Via Afrika Sesotho Puo Ya Lapeng* Sehlopha sa 7 leqhepe 242]

KGUTSUFALITSA MONA

---

(5)

Tekanyetso	Matshwao	Matshwao
Dintlha	7	
Puo	3	
Matshwao	$10 \div 2 = 5$	

POTSO 4**DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO**

Bala tema e ka tlase o ntoo sebedisa puo dipolelong.

Dilemong tsa bo 1990 ha motho o ne o batla ho buisana le metswalle e dulang hole, o ne o lokela ho ya letsa mehaleng ya setjhaba e dihukung tsa diterata moo lekunutu le neng le le siyo hobane mola wa batho ba emetseng hore o qete ho bua le bona ba tsebe ho letsa o ne o eba molelele. Jwale o ne o tla bua jwang o mametswe ke bongata bo bokalo? Bang o fumane motho a eme hona mona lehetleng la hao a batla ho utlwa hore o bua le mang ka dife, a tle a tsebe ho di fafatsa. Motho o ne o sa bue o phutholohile ka lebaka leo.

Tsamaong ya nako batho ba kenyetswa mehala ka malapeng a bona. Yaba re buisana le metswalle re le ka matlong a rona. Le ha o sa ikutlwe hantle mmeleng o nanabela mohala hona mona pela hao ebe dintho di a tsepama.

[E qotsitswe ho tswa Bukeng ya *Via Afrika Sesotho Puo Ya Lapeng* Sehlopha sa 7 leqhepe 242]

DIPOTSO

4.1 Sebedisa lelahlelwa le latelang ho bopa polelo.

Kgele!

_____ (1)

4.2 Sehella moetsi mola polelong e latelang.

Batho ba eme moleng. (1)

4.3 Ngola polelo hape, mme o kenye matshwao a puo moo ho hlokahalang.

Jwale o tla bua jwang o mametswe ke batho ba bongata bo bokalo
_____ (2)

4.4 Ngola polelo hape mme o e fetolele ho lekgathe letlang.

Batho ba tshwere mehala hohle.
_____ (1)

4.5 Bopa polelo mme o bontshe lesupi la bohaufi.

_____ (1)

4.6 Sebedisa lentswe le latelang polelong ho bontsha tshwantshanyo.

jwalo ka

_____ (1)

4.7 Ngola polelo hape,mme o e fetolele ho puopehelo.

Mongodi are :”Ke ne ke sa bue ke phutholohile”

_____ (1)

4.8 Bopa dipolelo tse pedi ka lentswe leo o le fuweng ho bontsha meelelo e fapaneng.

beha

_____ (2)

4.9 Bopa maele ka lentswe “motho”.

_____ (2)

4.10 Ipopole polelo mme o bontshe lehlalosi la nako.

_____ (2)

4.11 Qoholla polelonolo polelong e latelang.

Tsamaong ya nako batho ba kenyetswa mehala ka matlong.

_____ (1)

[15]

MATSHWAO KAOFELA:50